

СМЕРОВИ КОМУНИКАЦИЈЕ У ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ

Јасмина Карић

Универзитет у Београду,
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

За успешно функционисање школске институције неопходна је комуникација и сарадња између чланова школског колектива и између школе и појединаца и институција у њеном локалном и ширем друштвеном окружењу. Комуникација се може посматрати као предуслов постојања и функционисања било које друштвене групе и институције, као медиј путем којег се остварују групе активности, али и као резултат успешне групе и институционалног деловања.

Циљ рада је приказ постојеће комуникације у образовном систему код нас, са примерима комуникације у неким европским земљама, са развијеном образовном политиком.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: комуникација, родитељ, школа, васпитање и образовање

УВОД

У последње време и у нашој средини све су актуелније расправе о потреби и могућностима развијања праксе школског рада на принципима ефикасне комуникације и сарадње између свих учесника тог процеса. Могло би се рећи да је општеприхваћен став заснован на бројним теоријским и емпијским налазима да постоји повезаност између квалитета комуникације и сарадње у школи и квалитета школског рада израженог у нивоу остварености предвиђених исхода васпитања и образовања. У условима остваривања процеса децентрализације васпитно-образовне делатности који се, између осталог, утемељује и на једном од кључних демократских принципа – праву на партиципацију, важно

је анализирати питања на које се све начине и из којих разлога требају обезбеђивати услови за развој сарадње унутар школе и између школе и окружења. Једнако као што су већ одавно општеприхваћена развијена сазнања о важности квалитетне комуникације у настави, тако се у стручној социолошкој и психолошкој литератури често истиче да је неопходно да комуникација унутар једне групе или институције тече у свим правцима, да се одвија и у хоризонталној и у вертикалној равни, да има одлике децентрализоване комуникације. Комуникација међу члановима групе или институције не обавља се само да би се извршили задаци и организовао рад у групи, већ и као израз социјално-емоционалних потреба чланова групе. Наставник, на неки начин, има и професионалну обавезу да успоставља односе (по могућности сарадничке) са осталим учесницима школског рада и живота. Да би могао адекватно да одговори на очекивања других чланова школског колектива о томе шта и како треба да ради, као и на њихове потребе, он их мора најпре препознати.

Комуникација унутар колектива је пут размене и међусобних очекивања и саопштавања потреба и издваја се као један од главних предуслова обављања наставничке улоге. Уколико комуникацију међу члановима школског колектива не одликује бројност комуникационих канала може се десити да се у односима између наставника и ученика, наставника и стручних сарадника, наставника и управе школе, као и у другим врстама релација у школи, остане само на службеном контакту без стварне комуникације и сарадње. Дешава се, тако, да они који су управо својим положајем и улогама усмерени једни на друге делују и функционишу одвојено чиме се доводи у питање остваривање функције школе, тј. остваривање предвиђених резултата васпитно-образовног рада.

Закон о средњем образовању и васпитању: у основним одредбама има чланове који се тичу сарадње са родитељима, локалном самоуправом и партнерима школе у циљу: превенције неприлагођеног понашања ученика (члан 16.), затим општег развоја и напретка школе (члан 17. и члан 18.), и организације начина и садржаја рада савета родитеља (члан 19.).

У основним одредбама Закона о основама система образовања и васпитања, у делу: Општи принципи система образовања и васпитања (члан 3.), стоји да „систем образовања и васпитања својом организацијом и садржајима обезбеђује и 1) ефикасну сарадњу са породицом укључивањем родитеља, односно старатеља ради успешног остваривања постављених циљева образовања и васпитања и 2) разноврсне облике сарадње са локалном заједницом и широм друштвеном средином како би се постигао пун склад између индивидуалног и друштвеног интереса у образовању и васпитању“

За развијање школе као »организације која учи«, између осталог, важно је какви се односи успостављају и негују између школе и њеног окружења. Да би се развијали сараднички односи између школе и њеног окружења, потребно је обезбедити проток информација у свим правцима. Размена информација и мишљења је први корак у развијању сарадничких односа. Сарадња између школе и њеног окружења у пуном и правом значењу те речи, поред међусобне информисаности, морала би подразумевати и: кооперативно деловање школе и других друштвених институција које остварују васпитно-образовну функцију, ради комплементарности деловања, координацију активности свих учесника процеса у васпитно-образовној делатности, као и интеграцију школе у заједницу.

Потребно је, међутим, нагласити да су односи између појединих чланова школског колектива и група које они формирају увек рефлексивна стања на ширем друштвеном плану и да се у пракси често дешава да је неразвијеност сарадничких односа унутар школског колектива праћена неразвијеношћу сарадње између школе и њеног окружења. Односи једносмерне, хијерархизоване комуникације често су одлика не само односа између чланова школског колектива већ и односа између школе и њеног окружења. Од школе и наставника очекује се да испуњавају пропис, задатак, норму, друштвена очекивања, интересе... У таквим условима наставници су изложени утицајима моћнијих на лествици хијерархије, али имају могућност да користе свој део моћи и то према онима који су на нижим положајима од њих самих. Испуњавање моћи према ученицима који заузимају нижи положај на лествици институционалне хијерархије, међутим, не бисмо могли оценити повољном околношћу за рад. Успешна сарадња између школе и окружења зависи, наиме, од комуникације, координације активности и импликација које спољашња контрола над школским радом има на организацију и реализацију школских активности (Јонес, 2009).

Пошреба за развијањем сарадничких односа између школе и појединца и институција из локалног и ширег друштвеног окружења произлази из следећа три разлога.

Прво, окружење школе у којем живе и раде ученици и наставници представља извор значајних васпитних и других утицаја којима су они изложени. Те утицаје би требало узимати у обзир приликом конципирања и реализације школског рада.

Друго, сарадња школе са појединцима и институцијама из локалног окружења претпоставка је успешног остваривања школског рада. На-

име, поједине наставне и ван-наставне активности реализују се изван школског простора и уз помоћ и подршку појединаца и институција из локалне средине. Појединци и институције из локалног школског окружења могу представљати извор материјалне, техничке и стручне подршке у реализацији наставног и школског рада.

Треће, васпитно-образовни и школски рад не би требало да буде одговорност само запослених у школи већ и свих појединаца, група и институција заинтересованих за ту делатност.

Комуникација и сарадња између школе и родитеља

Иако је законом предвиђено и прецизно дефинисано учешће родитеља у процесу одлучивања у школи и експлицитно наглашен значај који учешће родитеља у процесу образовања њихове деце има за подстицање квалитета образовног процеса, постоји раскорак између идеје партиципације и њене имплементације у пракси.

Резултати готово свих истраживања показују да у школама углавном не постоји јасна и дефинисана стратегија за комуникацију са родитељима. Родитељи немају много прилике за партиципацију: прилике за информисање родитеља и консултовање њиховог мишљења су у школама ретке, а када им се пружи прилика да се укључе у живот школе то су углавном кроз улоге организатора споредних активности у школи: ван-наставних активности, организације спортских догађаја, уређење школског простора и хуманитарне акције.

По мишљењу директора, највећу препреку у комуникацији са родитељима представљају сами родитељи, тј. њихова незаинтересованост за комуникацију са школом и недостатак комуникацијских вештина. Родитељи, са друге стране, сматрају да је узрок њиховог неукључивања у живот школе последица неинформисаности, тј. родитељи често не знају на које све начине могу да учествују у животу школе и од школе очекују јасноћу у погледу начина и могућности за сарадњу. (део регионалног пројекта Института за отворено друштво (Open Society Institute – OSI) и Програма за образовну подршку – Education Support Program – ESP): *“Подстицање инклузије у образовању и унапређење квалитета образовања у југоисточној Европи” (Advancing Educational Inclusion and Quality in South East Europe).*

*Примери комуникације родитеља и школе
у неким европским земљама*

ФИНСКА

Структура образовања

Образовање је обавезно од 7 до 16 година. Скоро све школе су општинске.

Права родитеља

1. Индивидуална права

Родитељи су одговорни да обезбеде да њихово дете заврши обавезно образовање. Они имају право да отворе приватну школу све док задовољавају услове прописане законом. Школе морају да поштују религијска уверења породица. Деца имају право да уче на њиховом матерњем језику. Ово може да ограничи право родитеља да бирају школу за њихову децу. Деца морају да похађају школу у месту где живе.

Сарадња са родитељима је један од битних циљева предшколског образовања у центрима за дневну негу.

Закон омогућава дневни контакт са родитељима, састанке и конференције (3 часа и 15 минута недељно од укупно 38 часова и 15 минута).

2. Колективна права

Учешће родитеља зависи од нивоа образовања. Родитељи су већином активни у предшколском образовању.

Од 1992. године, општине имају слободу да одлуче да ли ће школа имати школски одбор, или ће се њима управљати преко општинских власти. Школа треба да успостави сарадњу са родитељима и да им помогне у њиховој улози едукатора. Сарадња је неформална (телефонски разговори, састанци). Циљ политике сарадње је да укључи и родитеље у развијање школског наставног плана и програма као и образовних пројеката.

Законодавство

Задатак школског управног одбора је да проверава наставу, ојача обавезно образовање, чита и одобрава наставни план и програм, бира наставнике и осигурава потребна наставна средства, зграде и наставни материјал. Школски управни одбор такође је припремао годишњи предлог за школски буџет. Задатак школског већа је да одржава и унапређује сарадњу између школе и куће, и надгледа функционисање школе.

Удружења

Национално удружење родитеља игра главну неформалну улогу. Данас постоји око 800 локалних удружења родитеља, која се обично зову Удружења куће и школе. Ова удружења раде већином на нивоу школа, и прибављају средства за слободне активности.

ЕНГЛЕСКА

Структура образовања

Образовање је обавезно од 5 до 16 год.

Права родитеља

1. Индивидуална права

Родитељи имају дужност да осигурају да њихово дете прима ефикасно пуно образовање одговарајуће дететовим годинама, могућностима и склоностима. Родитељи могу да бирају образовање њихове деце у Енглеској. Академски надареној деци родитеља чији су приходи мали, држава нуди делимичну помоћ у вези материјалних средстава за похађање независних школа. Мали део родитеља бира образовање њихове деце изван школа.

Родитељи имају право да изразе жељу у којој школи би волели да њихово дете учи. У Енглеској мали број средњих школа у одређеним подручјима селекује децу према њиховим постигнутим резултатима.

Родитељи имају право да повуку дете са часова сексуалноог образовања, и религијског образовања.

Родитељи имају право да специјалне образовне потребе њиховог детета буду процењене од стране локалних власти за образовање, у циљу обезбеђивања прикладног образовања. Родитељи такође имају право на писмени извештај најмање једном годишње, о постигнућима њиховог детета; ово мора укључивати кратак извештај о учениковом напретку у предметима и активностима које се уче као део школског наставног плана и програма, и резултате било којих државних испита или оцена. У Енглеској, родитељи имају право да гласају да ли ће школа њиховог детета да тражи државни статус.

Удружења

Родитељи су представљени у удружењима кућа-школа позната као удружења родитељ-наставник. У Енглеској су формирана разна удружења која представљају, помажу и информишу родитеље.

Обука

Велики број обуке је могућ за наставнике и родитеље. Ова обука је омогућена од стране локалних власти за образовање у Енглеској.

ЗАКЉУЧАК СА ПРЕПОРУКОМ

Ниво партиципације родитеља у школском животу у нашој земљи одређен је многим факторима као што су:

- родитељски захтевни распореди и недостатак времена за волонтирање или чак похађање школских активности;
- разумљивост и увременост информација које школа обезбјеђује о могућностима за укључивање;
- недостатак комуникацијских вештина родитеља и наставника;
- осећај родитеља да ионако ништа не могу променити и други.

За изградњу квалитетног система подршке које школа и локална средина пружају породици неопходно је да креатори политике створе оквир који ће омогућити следеће :

- развијање климе подршке и партнерства између родитеља и школе на нивоу друштва;
- освешћивање родитеља, наставника, НВО активиста, запосленика општине, локалних предузетника о користи сарадње за напредовање и развој ученика у свим областима живота
- изградњу капацитета наставника и осталих професионалаца у образовању да укључе родитеље и ресурсе из локалне заједнице и да активно промовишу сарадњу као начин живота школе;
- мотивацију свих укључених актера да истражују и проналазе алтернативне начине сарадње превазилазећи оне формално прописане.

Ипак док се то не догоди, родитељи, баке, деке, васпитачи, наставници и сви други који су укључени на неки начин у дететово васпитање и образовање.

- Могу волонтерски помагати учитељима у активностима у учионици, као што је читање или припремање материјала за учење, у ваннаставним активностима као што су спортска такмичења или излети, или организовањем посебних активности попут фестивала или школских манифестација.
- Могу бити гости на часу и причати о занимању којим се баве или демонстрирати прављење традиционалних рукотворина.

- Могу се укључити у школске састанке како би се информисали о школском програму и том приликом могу изабрати активност у коју желе да се укључе.
- Донирање потребних материјала школи или помоћ у проналажењу финансијске или друге помоћи школи.
- Учествовање у настојањима да школе остану сигурне и чисте.
- Помоћ у организовању дана „отворене школе“. Тог дана су родитељи чланови заједнице и званичници позвани у школу. Најуспешнији радови све деце су изложени заједно са новим наставним материјалима, а деца демонстрирају оно што су научила.
- Родитељи могу помоћи у процени постигнућа деце. Могу да дају оцене домаћим задацима и тако дају допринос учењу своје деце.
- Могу се организовати разни курсеви комуникације као што је асертивна комуникација за наставнике, родитеље, адолесценте и друге заинтересоване како би се сарадња побољшала.

Јер

Maxima debetur peuro reverenta!

Детету се дугује највеће поштовање!

ЛИТЕРАТУРА

1. Карић, Ј. (2002): Игра и њен значај у постављању темеља математичког разумевања код деце предшколског узраста, *Београдска дефектолошка школа*, Београд, Друштво дефектолога Југославије, бр. 1-2, стр. 257-263.
2. Карић, Ј. (2003): Родитељ као партнер у будућем систему образовања, *Београдска дефектолошка школа*, Београд, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, бр. 1– 2, стр. 215– 219.
3. Карић, Ј., Радовановић, В. (2003): Родитељ и дете са посебним потребама у редовном систему школовања, Дани дефектолога Југославије, Врњачка Бања, *Зборник резимеа*, стр.5
4. Карић, Ј., Недовић, Г. (2012): Сараднички односи засновани на компетенцијама појединца у васпитно образовном систему. VI међународни научни скуп *Специјална едукација и рехабилитација данас* Београд 14-16 септембар, 2012 стр 186-187. ISBN 978-86-6203-030-6
5. Карић, Ј. (2010): Родитељ детета са сметњама у развоју у школском систему. Научна конференција са међународним учешћем, *Васпитање и образовање деце са сметњама у развоју у предшколској установи и школи*. 14. мај 2010. *Зборник резимеа*. Сремска Митровица: Институт за педагошка истраживања, Београд; Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Сремска Митровица, стр. 96-97. ISBN 978-86-7447-092-31
6. Клеменовић, Ј. (2009): Сарадња предшколске установе са породицом у припреми деце за полазак у школу. *Педагошка стварност*, вол. 55, бр. 3-4, стр. 98-411.
7. Ковачевић, Ј., Радовановић, И. (2006): Припремљеност наставника редовних школа за инклузивно образовање, Београд, *Београдска дефектолошка школа*, бр.3, 125-136.
8. National Institutes of Health, Communication Considerations for Parents of Deaf and Hard-of-Hearing Children.
9. Половина, Н. (2008): Доприноси школе грађењу партнерства са породицом. *Зборник Института за педагошка истраживања*, вол. 40, бр. 1, стр. 152-171.
10. Радоман, В. (2005): Сурдопсихологија, Београд, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.
11. <http://www.nshc.org.rs/pdf/prirucnikzaradsadecom.pdf>
12. <http://serbianforum.org/nastavni-kadar/87214-prvi-susret-sa-vrticem.html>
13. www.mpn.gov.rs/prosveta/pagephp?page=75

DIRECTIONS OF COMMUNICATION IN EDUCATION

JASMINA KARIC

University of Belgrade,
Faculty of Special Education and Rehabilitation

SUMMARY

Communication and cooperation between school staff members, as well as between the school and the individuals and institutions in its local and wider social environment, is essential for the successful functioning of the educational institution. Communication can be seen as a prerequisite for the existence and functioning of any social group and institution, as a medium to exercise group activities, and as a result of the successful group and institutional work as well.

The aim of this study is to present the existing communication in the educational system in our country, with examples of communication in some European countries with a well-built education policy.

KEY WORDS: communication, parent, school, education